

likovna

umetnost

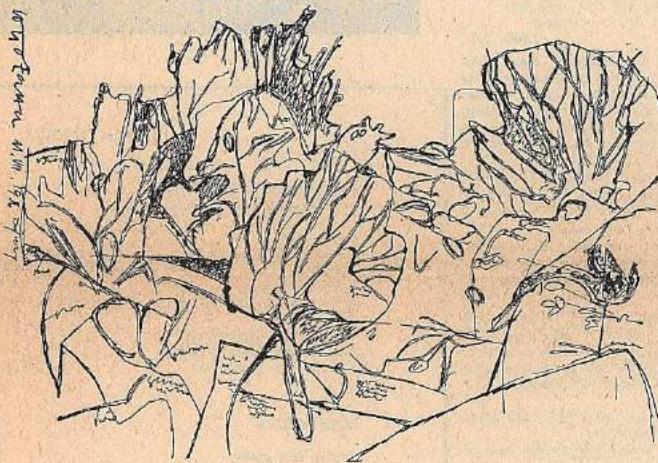
stojan Ćelić

zov prirode

Crtci ovde reproducovani predstavljaju izbor iz većeg broja crteža nastalih između 1953 i 1957 godine. Prema tome oni ne prestavljaju celnu po nameri, nisu predviđani za bilo kakvu posebnu izložbu niti su priznati kontinuirano jedan iz drugih. Ukoliko postoji veza više je u suštinskom shvaćanju stvari nego u spoljnim karakteristikama.

Već nekoliko godina izuzetno me privlači draž žudnog kretanja u svestru biljaka, mogućnosti u prepletima,

da jedanput zadržana stvar u svesti i oku neće više nikad dobiti potpunu potrodu. U svetlostima i sjenama pod zračenjima na koja smo navikli i koja mi stvaramo svet se kreće u čudnoj igri, on je delo s beskonacnim mogućnostima, darežljiv kad nam otvara sebe za male krade od kojih mi stvaramo dela. Nitam siguran da će prestati uopšte reakciju na taj zov prirode i u onom času kada apstraktna gradića postanu, a neminovno će posta-

nesvakidašnji ritam i život koji je moguće zadžati na hartsiji upornim praćenjem. Svetovi se otvaraju tako i porez obiljnijih napora još nije potpuno dokućen smisao igre zakočen u slučajnosti u svetu rastinja za čim je vekovima traga istok, strpljivo i plemenito, a što je Zapad primio kao problem žrtvujuci mu sve svoje intelektualne sposobnosti. Ono što priroda pruža našem oku, zavarujući nas nadom da možemo u godinama i menama godina otkriti uvek ponovo, promenljivo je do te mere da možemo biti sigurni

ti, predmet i svojina svih. Jer baš na visokom stupnju ljudake svesti javlja se potreba da se sa visokim intelektualnim sposobnostima prođe do neposrednosti i lepote oblike stvorenenog u prirodi. Ne kaširačno, nego kao opravljanje napora koji su učinjeni jurišem u nebo.

Biljke na ovim crtežima crtanе su u toku putovanja po Srbiji što nema neku presudu važnosti u trenutku kad ih treba usvojiti ili odbaciti. Drago mi je što danas kad rasmatram linije gradnje pojedinih svojih slika mogu otkriti da toj za-

budem pravio ostati nastojanje da za sebe ponova rasčlanim problemima sa kojima sam se susretao u toku protičnih godina.

Ideje koje su nastajale na osnovu ovih crteža u domenu forme isto su neke stvari koje sam radio u poslednje dve godine i koje radim trenutno presudan značaj. Nekoliko crteža, uglavnom predeli sa beleškama za kasniji rad precišćeni su maksimálno u kontaktu sa objektom i na slikama koje sam prema njima pravio nema bitnih izmena.

ua, ua za apstraktni ritam vremena

Na seckav sa 1 strane/
rekli, ali su zato djelom pokazali.
I T. S. Eliot je u jednoj svojoj
pjesmi uperlo kopile intelekta u taj
problem, stavši joj činiski naslov:
„Ljubavna pjesma Alfreda J. Prufrocka“:

„Vremena bit će, vremena bit će;
Za umorstva i za djela
Za krznamja, odlicivanja nova
I za sto snova i opozova...“

Nasi je vijek zasigurno najanalitički od svih do sada, a to će u oči svatko, kamo je u stanju da s jednakom predornošću promatra go-

lu stvarnost ili golu viziju, kao i — gola koljena pin-up-girla sa širokim ekranima.

5

Krivo je suditi da moderna umjetnost luta. Ona savsim sigurno ide svojim tokom i оформљuje svoju fizionomiju. Postoje dvije zabave:

a) Eksperiment je ipak samo eksperiment i kao takovog ga treba i shvatiti. On je sluga umjetnosti, on potpomaže umjetnički proces i u njezinu učestvuje, ali on nije ono bismo i definitivno, i zato je galama, koja se oko njega diže — ponajviše suvišna.

b) Šarlantani nikada ne dolaze u obzir! Njih je zaista uvijek bilo, i bilo će, ali ne samo u umjetnosti. Jer postoje i šarlantani doktori, kemici, i profesozi. Primitivac će tvrditi da je Picasso šarlantan, iako je on klasic, iščetko to u najskorije vrijeme bilo. Okrivljuju ga za njegov metod, što je najobičniji ignoratio elenchi. Oni koji su g. 1901 vidjeli njegove platne: „La buveuse d'absinthe“, „Vieille femme“, g. 1905 — „La Vieille femme“, ili „Le vieux guitariste“, „Le repas de l'aveugle“ i slično; oni koji su kao savremenici gledali njegov ciklus o porodici Arlequina, ili

Dragan KOLUNDŽIJA

PUSTINJE

MEDU ZVEZDAMA

pitanje oblaka.

Šta sam ja ovako ostavljen

U dugu isplakivan kamen.

Primoran da ležim go nož uz tu ružu,

Primoran da strajnjim kod žene,

Koju su ljubila stabla,

Koju su milovale poljske ptice.

Šta sam: prelijana munja ili grm seva?
Predab pred aprilom, ili noć
Preblažna preko mog pokutog tela?
Poljubac u traci, ili svuda vodenog bilja?

Šta sam, recite mi o, vi bete vodičevke moje.

odgovor:

Šta znamo: možda si sanjani doživ

Prije pupljenja bašte.

Možda si samo prozor sa munjom

Pod glavom umesto brda.

Možda si radost zaboravljenje žene

Između dva sunca, između dva grozda.

Šta znamo: možda si levi pupoljak

Na vrhu naših osnivnih dožki.

Pogled gornjeg plamena.

Možda si drvo baderem, cvet razbišak.

Krik lume, let kisine kapljice, možda si.

Iz zlatnog predela

Iz zlatnog predela kad se pojavi Ana

Puma šarenih sunaca, puna žvora,

Dolaze zveri, skupljaju se neba

I stvari dobijaju ruke, živa u potju oči.

Iz zlatnog predela kad se pojavi Ana,

Pretvarana se u pustinju, ležim medu

Zvezdama, Trgao granama prsti, palim

Pticama vratiove. I onda nestajem pomalo

Pod glam sprijenos neba

Prijatalj me traže, sestre plaku.

Iz zlatnog predela kad izlazi Ana,

Ia biv najradije u srce lumske mahovine

I samo biv onda krinovo cvetič ljubio u dlan.

nadasve precisan i realističan, a ipak dubok i doživljen portret Gertrude Stein — plata njegove stručnjacis i »plaves periode, zacijelo nisu ni pomisljili da ga okrene tim negatorskim epitetom. Plikas je umjetnik, vječito mlad u traženju i prodalaženju, u prelazu iz perioda u periodu.

Gojina »Svaja desmusa«, nije isto što i Modiglijeva »Femme nue sur un coussin«, niti Matisov »Akt« — moramo očekivati, da će avantgaristički umjetnik — novator, kakav je Picasso, isti motiv donijeti drugim načinom. To, dakle, isključuje mogućnost zaključivanja o genijalnosti jednog i šarlantansu другог, jer Picasso nam je pokazao svoj svijet, a prostorna riječenja, koja pri tome otkriva, utkana su u hipermoderne građevine svijeta. Umjerost je dakle utilitarna, apstraktno prelazi u konkretno.

Nesto se, dakle, ipak događa! Nekakav sadržaj ipak postoji!

Umjerost — znati rad. Savladati je pronadjenje i udubiti se u još neotkriven. Tada će ona postati skudno, kokoje nas obavija poput atmosfere, a da je ne vidimo (Bodler), a »sva draž modi će se osjetiti u njezinoj nezavisnosti i privremenoj nerazumljivosti (Anri Mišo).

Apstraktna umjetnost prelazi davanje sve granice i udomačuje se u gotovo svim ženljima, pa je već i po tome vjerni izraz i jedno lice XX stoljeća.

6

Predbacuje se pomanjkanje sadržaja u savremenoj prozi. Bez razloga. Roman (ako bilo uzmemo za predstavnika), definiran je uglavnom pomoću sadržaja i metode. Način i kombinacija, u kojima običajno sudjeluju, ima zaista vrlo mnogo, i pri supermoderni Fokner ima svoj vlastiti. Jedan dio njegove proze je u pravom smislu riječi: kriminalna. Zapeleti u, recimo, noveli »Dim« ili romanima »Ulje u prasine i »Svetiljne mogu statiti uokolo s najzamislijenim epizodama jednog Simenona ili Agata Kriste, ali uzrok, što ljubitelji živih literatura neće nikada prihvati.

Fokner, u istoj svojoj metodi. Sudjelujem se reći, (t. j. iznijeti svoj utisak), da dotalac tokom čitavog teksta gotovo da nema pojma, što se događa, ali po završetku, kada autor disciplinira svoj ispitovan

Minja umjetnosti nije da ona budu de zabava, a to, što je u nekim slučajevima ipak samo zabava i ništa više, ustupaju je filistru, koji će uvjek upucivati svoj dobrodrušni aplauz jednoj »Vesni IIa, kao što ga je upucivao »Vesni Ia, i kao što će to činiti i s »Vesnom IIIa, kada se pojavi.

Dvije paralele: »umjetnost lijeplih nogu i umjetnost inspiracije — dva su tabora, koja će nesumnjivo moći egzistirati posve samostalno i odvojeno, nezgoda je samo u tome, što će netko htjeti, da ih komparira, ili će da traži jedno u drugom, i time izazvati ogromnu zbrku.

Miroslav BERTOŠA